УДК 821.162.1 Токарчук:81'373.2
DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/55-3-21

Наталія СТАХНЮК,
orcid.org/0000-0001-9078-9444
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри слов'янської філології та загального мовознавства
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
(Кам'янець-Подільський, Україна) nataliasta2306@gmail.com

СПЕЦИФІКА ОНОМАСТИКОНУ РОМАНУ ОЛЬГИ ТОКАРЧУК «ВЕДИ СВІЙ ПЛУГ ПОНАД КІСТКАМИ МЕРТВИХ»

Стаття присвячена ономастикону роману Ольги Токарчук «Веди свій плуг понад кістками мертвих». Досліджуються способи створення власних назв та описуються найважливіші функції, які виконують оніми. З'ясовується, що створюючи онімний простір твору, авторка використовує як автентичні, власні назви, пов'язані з ландшафтом місцевості, прізвищами та іменами персонажів, так і вільно створює нові. На відбір власних назв впливає не лише тематика твору, а й індивідуальні переконання письменниці. Оніми, що з'являються в художньому просторі тексту, «заселяють» його різними істотами: людьми (антропоніми), тваринами (зооніми), збагачують представлений світ географічним та історичним виміром (космоніми, хрононіми). Нарешті, вони дозволяють показати культурний та релігійний (теоніми) вимір твору. Важливою особливістю проекологічного роману є орієнтація на зоонімію, яка не лише кількісно переважає інші категорії власних імен, але й є найбільш продуманою – саме на цьому орієнтується авторка, бажаючи надати ономастикону неповторності.

У статті охарактеризовано різні механізми онімотворення, які спостерігаються в аналізованому тексті. Назви, що стосуються тварин та інших живих істот, найчастіше є реалістичними, утворюються із загальних назв, які пишуться з великої літери. Автор створює номенклатуру, що відноситься до цієї категорії, наслідуючи явища позалітературної дійсності, послуговується справжніми, стереотипними назвами тварин. Основна функція таких зоонімів – надати значущості денотатам, наділити їх атрибутами (хоча б у вигляді присвоєння їм власної, а не загальної назви), притаманними людям. Розглянуті у статті механізми використовуються для побудови специфічного онімного простору, а саме індивідуалізації головних, другопланових героїв або епізодичних персонажів. Оніми застосовуються для відображення негативних або позитивних рис персонажів, і лише зрідка тих властивостей, які не підлягають оцінці.

Ключові слова: *ономастикон, онім, власна назва, художній простір, проекологічний роман.*

Nataliia STAKHNIUK,
orcid.org/0000-0001-9078-9444
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Slavic Philology and General Linguistics
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University
(Kamianets-Podilskyi, Ukraine) nataliasta2306@gmail.com

SPECIFICS OF ONOMASTIC NAMES IN THE NOVEL "DRIVE YOUR PLOW OVER THE BONES OF THE DEAD" BY OLGA TOKARCHUK

The article is dedicated to the research of onomastic names in the novel "Drive Your Plow Over the Bones of the Dead" written by Olga Tokarchuk. We investigate the ways of proper names creation and describe the main functions of onomastic units. It has been found out that the author, while creating the onomastic space of her novel, uses authentic proper names connected with the landscapes of that area, characters' names and surnames, as well as invents completely new ones. The choice of proper names is influenced not only by the topics of the novel but also by the writer's personal beliefs. Onomastic names which appear in the artistic space of the text "settle" it with different creatures i.e. people (anthroponyms), animals (zoonyms). They enrich the fiction world with the help of geographical and historical dimension (space names) and (chrononyms). And finally, they allow to show cultural and religious dimension of the text (theonyms). A peculiar feature of this pro-ecological novel is its zoonym orientation which not just prevails in quantity in comparison with other categories of proper names but it is also the most elaborate. This is the key idea of the writer who wants to add uniqueness to onomastic names.

The article deals with different techniques of creation of onomastic names which are used in the analysed text. Names of animals and other creatures, which are realistic in most cases, are formed from common names that are written in capital letters. The author creates the register of names that belongs to this category imitating the phenomena of non-literary reality, uses real stereotypic names of animals. The main function of such zoonyms is to underline the

importance of denotative meanings, give them some attribute (at least in the form of a proper name not a common one) which are characteristic for people. Investigated techniques are used to create a special onomastic space in the text i.e. individualization of main and minor characters or those which appear only in some episodes. Onomastic units are used for the depiction of positive and negative features of characters and only sometimes they underline those qualities which cannot be somehow evaluated.

Key words: *onomastic name, onomastic unit, proper name, artistic space, pro-ecological novel.*

Постановка проблеми. Природоцентричні рухи, які останніми роками набувають все більшого поширення у світі, знайшли своє відображення і у художній літературі. Проза Ольги Токарчук – лауреата Нобелівської премії – містить важливі проекологічні послання, свідчить про її турботу про світ, сповнений кровопролиття мільйонів тварин, яке часто супроводжується стражданнями. Детективний роман «Веди свій плуг понад кістками мертвих» є екологічним маніфестом – з одного боку, і спробою показати, що тварини теж мають душу, відчувають – з іншого. Про мотиви написання роману сама авторка висловлюється так: «Я хотіла зворушити читача і викликати в ньому якусь моральну незручність історією, яку розповідаю. Я хотіла, щоб читач здригнувся – від гніву і жаху»[1]. Постать головної героїні, пані Душейко, є відображенням поглядів самої авторки – вегетаріанки, яка виступає проти полювання.

Надзвичайно оригінальним і внутрішньо мотивованим рішенням письменниці є використання великих літер у тексті. Пані Душейко вважає всіх істот (включно з машиною) живими, тому називає всіх і все на свій розсуд: Собака, Сутінки, Птахи, Істоти, Козулі, Смерть, Кара, Гнів... Ольга Токарчук пояснює: «Я хотіла індивідуалізувати мову Душейко і дати їй простір (...) Пані Душейко, використовуючи слова, написані з великої літери, показує, що ці слова мають набагато глибший зміст, ніж традиційно прийнято вважати. Що означає – Кара? Або Страх? Або що означає слово Тварина? Якщо ми напишемо їх з великої літери, ми будемо ставитися до них як до спільноти, яка заслуговує на увагу, серйозно замислюючись над тим, чим вони є»[2].

Аналіз досліджень. Ономастика – наука, яка займається власними назвами. Розвинулася в другій половині XIX століття разом з порівняльним мовознавством. Батьком слов'янської ономастики вважають Франка Міклошича, послідовниками якого були Францішек Буяк, Тадеуш Войцеховський, Вітольд Ташицький, Станіслав Роспонд та інші. У вітчизняній мовознавчій науці останніх десятиліть також відбувається активний процес дослідження нових тенденцій в ономастиці (Д. Бучко, М. Габорак, В. Горпинич, О. Карпенко, І. Ковалик).

Польська дослідниця Ева Вольніч-Павловська у своїх працях звертає увагу на те, що хоч розрізнення опозиції «власні – загальні назви» сягає часів античності, та досі нема чіткого визначення саме для власних назв. На її думку, потрібно враховувати риси, притаманні nomen proprium: 1) власним назвам – на відміну від загальних – завжди відповідає лише один денотат у конкретному акті мовного спілкування; 2) власні назви не мають словникового значення (як загальні), однак вони й не є просто порожніми звуками; 3) частотність вживання – деякі власні назви більш типові, а інші – менш. Найбільш прототипними можна вважати власні імена імена людей і географічні назви (Вольніч-Павловська, 2014: 204).

Цікавими є праці Олени Карпенко на тему когнітивної ономастики. Вона стверджує, що «когнітивну ономастику слід розглядати як новий напрямок вивчення власних назв. …. Розвитку когнітивної ономастики також істотно допомагають розмаїті експерименти з власними назвами» (Карпенко, 2010: 5-6).

Мета статті – описати онімний простір проекологічного кримінального роману, специфічного піджанру, характерною рисою якого є величезний, багатий і прискіпливо описаний світ природи; дослідити онімний простір у романі «Веди свій плуг понад кістками мертвих», виявити й дослідити новаторський підхід автора до створення власних назв.

Виклад основного матеріалу. Власні назви зазвичай становлять специфічний простір художнього тексту, відображають авторську концепцію, адже як стверджує Л. П. Юлдашева: «оніми, крім номінування, формують історичне й культурне тло твору, наповнюють його образним змістом. Оніми одного цілісного естетичного об'єкта утворюють систему, замкнений комплекс, ономастикон, усі елементи якого взаємопов'язані й слугують реалізації авторського задуму. Стилістичне навантаження оніма залежить від співтворчості письменника, націленого на актуалізацію певного елемента відповідно до свого задуму, та читача,

[1] З сайту tokarczukwydawnictwoliterackie.pl

[2] На захист пафосу. Інтерв'ю з Ольгою Токарчук, в: Bluszcz, No 16 / Січень 2010, С. 71

здатного осягнути доступний йому підтекст, опираючись на власний досвід, а також на фонові знання» (Юлдашева, 2019, 90).

Онімний простір художнього твору – це сукупність усіх онімів у тексті, які поділяють його «на кілька полів залежно від специфіки денотативного значення власних назв, співвідношення з національним іменником мови, способу перетворення форм імені та інших ознак» (Коржанова, 2018: 79).

План онімного простору має лінгвокультурологічну детермінацію: «Будь які розбіжності в заповненні ономастичного простору – це вияв мовної відносності, спричиненої своєрідністю концептуалізації навколишнього світу та пов'язаної із чинником ландшафту (тобто життєвими умовами носіїв різних мов), чинником культури (зокрема впливом вірувань, звичаїв і традицій національної культури певного історично усталеного типу) і чинником глибини знань» (Кантемір, 2014: 390).

Отже, онім у літературному творі є словом чи словосполученням, яке сприяє виокремленню певного об'єкта, його індивідуалізації й ідентифікації в ряді інших, одночасно становить соціокультурний код, який створює чи розширює уявлення про національні, ментальні та соціальні риси, що побутують у мові. Художня інтерпретація оніма конституюється на фонових характеристиках, що передбачають розгляд оніма в тісному взаємозв'язку історії й культури.

На появу власних назв різного походження великий вплив має жанр, до якого належать аналізовані тексти, а також їх змістове наповнення. Роман Ольги Токарчук «Веди свій плуг понад кістками мертвих» – це водночас і екологічна кримінальна історія, і захоплюючий трилер, і гімн природі, і різке протистояння авторки безкарному вбивству тварин. Конститутивні ознаки проекологічного детективу, до якого належить роман, передбачають функціонування у ньому певних онімів.

Загалом в ономастиці зоонімами називаються власні назви тварини, а не апелятиви (загальні назви), наприклад «кінь», «корова», «свиня», хоча й загальні назви також можуть функціонувати як зооніми. Саме таку ситуацію спостерігаємо у романі «Веди свій плуг понад кістками мертвих». Використання авторкою онімізованих апелятивів пояснюється проекологічною спрямованістю тексту. Таким чином підкреслюється стосунок автора до тварин, їх значимість, цінність у художньому світі, представленому у творі. Так, назви тварин (як свійських, так і диких), птахів, комах, про яких йдеться у творі, пишуться з великої літери. Наприклад: «– Popatrz, Sarny – powiedziałam podnieconym szeptem…» (Токарчук, 2009: 19); «Widać było, że ma Psa pierwszy raz w życiu…» (Токарчук, 2009: 56); «Duszę ma najpodlejszy zbrodniarz, lecz nie ty, piękna Sarno, ani ty, Dziku, ani ty, dzika Gęsi, ani ty, Świnio, ani ty, Psie» (Токарчук, 2009: 285); «Wtedy na skraju lasu zobaczyłam białe Lisy, dwa» (Токарчук, 2009: 370).

Крім того, на сторінках роману зустрічаються наступні лексеми, які належать до зоонімів: Zające, Borsuki, Kot, Kotka, Kret, Kuny, Mysze, Chrabąszcze, Kornik, Kwiczoły, Żaba, Dzik, Zając, Nietoperz та багато інших.

Варто звернути увагу й на те, що й абсолютно загальні назви (типу «істоти», «створіння») та терміни (наприклад, хижаки) – авторка трактує як власні назви: «–O kraju świadczą jego Zwierzęta. Stosunek do Zwierząt. Jeżeli ludzie zachowują się bestialsko wobec Zwierząt, nie pomoże im żadna demokracja ani w ogóle nic» (Токарчук, 2009: 274); «–Nie wolno wam strzelać do żywych Istot!» (Токарчук, 2009: 174); «Noc wokół nas zaczyna cicho dzwonić, przywołując wszystkie Stworzenia na nocne nabożeństwo» (Токарчук, 2009: 437); «…gdyby zaatakował je Drapieżnik…» (Токарчук, 2009: 264).

Однак, на цьому тлі можна простежити диференціацію серед зоонімів залежно від того, хто з дійових осіб роману висловлюється про тварин. Прикладом може слугувати наступний діалог:

«– Widziała pani białe *lisy*? –zapytał mnie jeden z mężczyzn.

– Podobno je Wnętrzak przed swoją ucieczką wypuścił – powiedział drugi.

– Może miał wyrzuty sumienia – podsumowałam. – Może go te *Lisy* zjadły» (Токарчук, 2009: 364). Бачимо, що у репліці головної героїні «Лиси» є власною назвою, натомість для її випадкового співрозмовника – це звичайний апелятив.

Отже, трансонімізація – перехід апелятивів до категорії власних назв – притаманна лише для ментального лексикону головної героїні твору, що свідчить про особливий статус цієї групи денотатів у її системі цінностей.

Гіпокоризми, або ж назви тварин, їх клички, зустрічаються у творі нечасто, але процес надавання таких назв тваринам головною героїнею є доволі цікавим з точки зору психології та когнітивної ономастики, адже клички тварин у романі є насамперед експресивними і процес їх творення пов'язаний саме з асоціативною або емоційною складовою: наприклад, коти тут звуться Шапка та Шалик «…chciałam pogrzebać w koszu z czapkami i wtedy zobaczyłam, że leży tam wielki czarny Kot. A obok, w szalikach – jeszcze jeden, taki sam, tylko większy. Nazwałam sobie te Koty w myślach Czapka i Szalik» (Токарчук, 2009: 339); лис вели-

чається Консулом «Z bardzo daleka zobaczyłam też znajomego Lisa, o którym mówię Konsul – taki jest wytworny i dobrze wychowany» (Токарчук, 2009: 268); для собаки головна героїня обирає людське ім'я Марися: «gdy popatrzyłam na Sukę, przyszło mi natychmiast do głowy ludzkie imię – Marysia. Może od sierotki, taka była zabiedzona» (Токарчук, 2009: 59). Про стосунок пані Душейко до тварин промовисто свідчить фрагмент, у якому вона своїх застрелених мисливцями собак, називає «Дівчатками», мотивуючи це тим, що вони для неї були членами сім'ї, доньками: «– Moje Suki zginęły – powiedziałam w końcu. …. – Rozumiem ten ból – powiedział po chwili. – Ale to przecież tylko zwierzęta. – Były moimi jedynymi bliskimi. Rodziną. Córkami» (Токарчук, 2009: 613).

С. Струтинський розрізняє три функції зоонімів: а) посесивну, б) ідентифікуючу (якщо власник має кілька особин), в) фатично-емоційну (лише у випадку деяких ссавців і птахів – йдеться про тварин, з якими можна встановити зв'язок) (Струтинський, 1996: 112-113). Ці функції є актуальними й у романі «Веди свій плуг понад кістками мертвих». Художні функції зоонімів подібні й до антропонімів, але з деякими обмеженнями. Отже, зооніми домінують серед власних назв, які зустрічаються у романі. Найчастіше авторка послуговується апелятивами, яким надає статусу власних назв.

Однією з основних функцій, яку виконують імена в художньому тексті, є називання, виокремлення та розрізнення літературних персонажів. Точність презентації літературних героїв за допомогою антропонімів (ім'я, прізвище, або їх замінники) залежить від ролі, яку вони відіграють у певному творі. Спосіб номінації в романі «Веди свій плуг понад кістками мертвих» обумовлюється способом оповіді. Оповідачем є пані Душейко, і вона репрезентує світ, представлений у романі з її точки зору. Аналізуючи антропоніми роману, можна виділити серед них неавтентичні але цілком реалістичні назви. До них належать імена, які мають ту саму форму, що й прізвища з нелітературної дійсності. Однак, такі випадки є досить рідкісними. Адже надання імен персонажам роману не відповідає загальноприйнятій конвенції про іменування. Ось як головна героїня, для якої імена є надзвичайно істотними категоріями, розміркомує над цим процесом: «Cóż to za strata inwencji – oficjalne imiona i nazwiska. Nigdy się ich nie pamięta, są tak oderwane od osoby i banalne, że w niczym jej nie przypominają. Na dodatek każda generacja ma swoje mody i nagle wszyscy nazywają się Małgorzata, Patryk albo – nie daj Boże – Janina. Dlatego staram się nigdy nie używać imion i nazwisk, lecz raczej określeń, które przychodzą do głowy samoistnie, gdy patrzymy na kogoś po raz pierwszy» (Токарчук, 2009: 58).

Дійсно, у романі є тільки два випадки, коли героїня визнає, що справжнє прізвище нарочуд влучно характеризує особу. Перший з них: «Nazywali się *Studzienni*. Długo zastanawiałam się, czy mam im nadać jakieś swoje imię, lecz potem uznałam, że jest to jeden z dwóch znanych mi przypadków, kiedy nazwisko pasuje do Człowieka. Byli to rzeczywiście ludzie ze studni – tacy, co to wpadli do niej dawno temu i teraz na jej dnie urządzali sobie swoje życie, myśląc, że studnia jest całym światem.» (Токарчук, 2009: 148); та другий випадок: «Facet nazywał się Wnętrzak – i to był właśnie ten drugi przypadek, kiedy nazwisko samo z siebie pasuje do właściciela» (Токарчук, 2009: 149). В усіх інших випадках пані Душейко надавала усім, з ким зустрічалась, імена, в основі яких лежали асоціації, когнітивно-смислові процеси, які відбувались у її свідомості під час спілкування з цими людьми, спостереження за ними.

Люди, близькі пані Душейко, споріднені з нею емоційно, мають свої онімічні відображення, але не зовсім традиційні. Автор не згадує ім'я матері та бабусі, але на письмі передає ці лексеми з великої літери: «Stała tam moja Mama,…» (Токарчук, 2009: 216); «…zobaczyłam, że stoi tam też moja Babcia, młoda, dorodna kobieta w szarej sukience» (Токарчук, 2009: 227). Ці слова співвідносяться з власними назвами. Крім того, варто зазначити, що слово «людина» у романі теж пишеться з великої літери – «Człowiek», при чому у випадках як нейтральної конотації («Jakiś Człowiek stał przy nich i palił papierosa» (Токарчук, 2009: 227); «…układ odpornościowy Człowieka» (Токарчук, 2009: 122), так і негативної («jest typem Człowieka, który gardzi tym, czego nie rozumie» (Токарчук, 2009: 78); «Nie mógł być Człowiekiem» (Токарчук, 2009: 35). Загалом у такому вигляді лексема «Człowiek» вживається у творі близько 80 разів.

Також часто в тексті з'являються недеривовані апелятиви. Серед таких антропонімів у романі можна виокремити ще кілька тематичних груп. Перша з них, мабуть, найчисельніша серед онімів цього типу, представлених у тексті – назви людей за професіями, посадами або виконуваними функціями:

– «Chciałam się widzieć z Komendantem…»,

– «wezwano mnie na ponowne przesłuchania listem poleconym, który przywiózł Listonosz»,

– «mroczny Astrolog».

Ще одна група, яка привертає до себе увагу – антропоніми у вигляді ад'єктивів, наприклад: «A gdy Wąsaty rzucił mu się na pomoc, zaatakowałam

Wąsatego, uderzyłam go w ramię z całej siły» (Токарчук, 2009: 175); «westchnął Piękny Mężczyzna. – ..... – powątpiewał Piękny» (Токарчук, 2009: 365); «czuję się nimi osobiście Poruszona i Zaniepokojona» (Токарчук, 2009: 424); «ponieważ nie jestem Czułostkowa ani Sentymentalna» (Токарчук, 2009: 445); «Byłam … w miejscu, gdzie przychodzą Umarli» (Токарчук, 2009: 696).

Отже, можна стверджувати, що антропоніми в онімній площині роману посідають важливе місце та несуть за собою смислове навантаження, яке передає характер, поведінку, функції людини. Відапелятивні антропоніми, якими послуговується авторка, мають на меті насамперед викликати певні емоції у читачів – особливо тих, котрі здатні оцінити майстерну та тонку ономастичну гру слів. Антропоніми, створені Ольгою Токарчук, складають незвичайний конгломерат особових імен, які принципово різняться від їх відповідників з позалітературної дійсності, що становить своєрідність антропонімії роману.

Хрононімами в ономастиці називаються власні назви відрізків часу, події, які передбачають темпоральну, а не просторову локалізацію. Як зазначає Ю. О. Карпенко: «Хрононіми – не простовласні назви відрізку часу. Вони об'єднуються якоюсь подією і прив'язані доякогось часу, причому час (а тому й хрононіми) може бути лінійним або циклічним. Те й друге може бути загальним чи індивідуальним, що в хрононімічному фреймі розділяється значно більше, ніж у будь-якому іншому» (Карпенко, 2010: 108).

Найчисельнішими хрононімами у романі «Веди свій плуг понад кістками мертвих» є назви частин доби, за допомогою яких автор відображає окрему систему хронометражу у художньому світі: «Ja dreptałam w Mroku za jego plecami» (Токарчук, 2009: 15); «… zapadł szybki Zmierzch i zaczął sypać śnieg» (Токарчук, 2009: 95); «Był początek czerwca, więc Noce były już ciepłe i pachnące» (Токарчук, 2009: 406).

Примітно, що для автора значущим є лише час, пов'язаний з темною порою доби, тоді як «день» функціонує як апелятив: «…o każdej porze dnia i Nocy…» (Токарчук, 2009: 86). Ймовірно, ціннісне смислове наванаження на позначення світлої пори доби бере на себе онім «Сонце»: «Ja też wolałam Zmierzch. Nie nadawałam się do życia w Słońcu» – ось так автор протиставляє ці поняття.

Завданням топонімів – назв географічних об'єктів, міст, сіл, вулиць, річок, морів – є локалізація у просторі. Ця група онімів у романі «Веди свій плуг понад кістками мертвих» представлена в основному реальними топонімами: Czechy, Kotlina Kłodzka, Kudowa, Lewin, Nowa Ruda, Ząbkowice Góry Stołowe, Odra, Płaskowyż, ulica Więzienna we Wrocławiu.

Авторські назви-креації представлені кількома цікавими топонімами, процес номінації яких зумовлений внутрішніми, асоціативними факторами, наприклад: «…wieś, którą nazywam sobie Transylwanią, z powodu ogólnego nastroju, jaki w niej panuje» (Токарчук, 2009: 137); або ж зовнішніми (розказана кимось історія). Саме так окремої назви набуває небезпечний поворот на дорозі: «…nazwał go Zakrętem Wołowe Serce, ponieważ widział, jak kiedyś z ciężarówki jadącej z ubojni należącej do miejscowego tuza wypadła skrzynka z podrobami i krowie serca rozsypały się po drodze; przynajmniej tak twierdzi» (Токарчук, 2009: 138).

Прагмоніми є назвами речей, предметів та інших об'єктів матеріальної сфери діяльності людини. Зокрема, О. В. Суперанська дефініює прагмоніми так: «позначення марок машин, механізмів, агрегатів» (Суперанська, 2007: 11).

У романі «Веди свій плуг понад кістками мертвих» цікавим явищем є онімізація марки автомобіля головної героїні – Самурая, який теж пишеться з великої літери: «Pewnego popołudnia wracałam Samurajem z zakupów w mieście» (Токарчук, 2009: 379); «W końcu zepsuje się Samuraj i nie będzie już jak jeździć do miasta» (Токарчук, 2009: 263); «– Rusz się, bracie, nie rób mi wstydu – powiedziałam do Samuraja, a on warknął tylko na mnie…» (Токарчук, 2009: 326). Для порівняння, назви марок інших автомобілів у творі вживаються з малої літери: «To jest *toyota* naszego Komendanta» (Токарчук, 2009: 201); «Wsiadła do samochodu i gwałtownie ruszyła. To był wielki, wypasiony *jeep cherokee*» (Токарчук, 2009: 533).

Причини такої диференціації пояснюються наступною цитатою:

– Kto to jest *Samuraj*? – zapytał policjant.
– Przyjaciel – odpowiedziałam zgodnie z prawdą.
– Nazwisko poproszę.
– *Samuraj Suzuki* (Токарчук, 2009: 557).

Крім того, до прагмонімів можна зарахувати онімізовані лексеми «Знаряддя»: «Bardziej interesują go różne Narzędzia i maszynerie» (Токарчук, 2009: 72); «wzięłam młotek i metalowy pręt, i wszystkie Narzędzia, jakie napatoczyły mi się pod rękę» (Токарчук, 2009: 87). Пані Душейко до предметів, названих «знаряддями», з одного боку ставиться з повагою, симпатією, в певній момент ототожнює себе з ними: «Nie kłamałam, kiedy powtarzałam wam, że to Zwierzęta mszczą się na ludziach. Tak było w istocie. Ja byłam ich Narzędziem» (Токарчук, 2009: 678).

В онімном просторі роману «Веди свій плуг понад кістками мертвих» зустрічаються поодинокі власні назви, які відносяться до інших категорій. Серед них є фітонім: «Żółte ślady moczu wokół mojego srebrnego Świerka»; кілька ергонімів (назви організацій, виробничих і громадських об'єднань): «Towarzystwo Grzybiarzy „Prawdziwek"», «Koło Gospodyń Wiejskich»; менюонім: «Krzątałam się wokół herbaty. Czarnej. Niech wie, co to jest Herbata».

Дослідники стверджують, що власні імена вводяться в текст з певною метою, вони сприяють художньості твору, є елементом мовного стилю літературного твору (Дубіш, 2003). А спосіб створення літературних назв залежить від художніх задумів автора.

Оніми в романі Ольги Токарчук не завжди вписуються в реалістичну течію літературної номенклатури, сутністю якої є реальні чи автентичні назви та їхні позначення, але завжди зберігають умовний характер зв'язків, що поєднують загальні назви з денотатами. В основному авторка використала зооніми та антропоніми, але не менш важливу роль у творі відіграють також космоніми, прагмоніми, хромоніми тощо. Власні назви загалом відображають реальну номенклатуру, характерну для даного часу, конкретного місця, соціального середовища, а також комунікативну ситуацію, представлену в романі. Власні назви виконують у творі певні функції. А інтерпретовані в різних аналітичних площинах, вони поєднують та акумулюють декілька функцій одночасно. Усі оніми, використані авторкою у романі, підпорядковані головному стилістичному прийому, який полягає у створенні композиційно цілісного літературного твору, що поєднує різні взаємопроникаючі площини в один світ, яким живе головна героїня.

Функціонування у свідомості читача власних назв є можливим саме завдяки специфічному конотаційному значенню, що міститься в даному онімі. Мовно-культурна компетентність реципієнта є обов'язковою складовою, яка обумовлює його участь у процесі сприйняття художніх задумів автора, в адекватному сприйнятті змісту. Конструювання простору художнього твору через власні назви робить представлений у романі світ дуже багатим. Інтерсеміотичні відсилання до онімів, які сигналізуються різними способами, дають змогу інтерпретувати твір на багаторівневій основі.

Висновки. Підсумовуючи, слід зазначити, що характерною рисою онімів, використаних у романі Ольги Токарчук, є їх багатофункціональність. Крім основної функції власних назв, а саме диференціації, вони виступають ще й своєрідним ідентифікатором, дуже чітко вказуючи на місце даного концепту у системі цінностей. Змінюючи і доповнюючи один одного, вони водночас протиставляють відповідні шари роману. Для цього використовуються зооніми та антропоніми, топоніми та інші власні назви. Використання власних назв дозволило збагатити інформаційний простір твору і призвело до розширення площини інтерпретації, включивши в неї величезне культурне, соціальне та прагматичне тло, а також надаючи можливість більш глибокої характеристики персонажів. Більше того, письменниця вводить власні назви з дидактичною метою, спрямованою на показ певних норм і зразків поведінки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кантемір С. Власні назви як база творення вторинних номінацій. Наукові записки. Серія : філологічні науки (мовознавство). Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. Вип.129. С. 388–392.

2. Карпенко О.Ю. Когнітивна ономастика. Посібник. Одеса: Фенікс, 2010. 158 с.

3. Коржанова Ю. В. Онімний простір поетичного тексту (на матеріалі поезії Бориса Олійника). Вісник КДПУ імені Михайла Остроградського. Серія : гуманітарні науки. 2018. Вип. 6 (53). Ч. 2. С. 78–82.

4. Суперанская А.В., Сталтмане В.Э. и др. Теория и методика ономастических исследований. Изд. 2-е. М.: ЛКИ, 2007. 256 с.

5. Юлдашева Л. П , Літературні оніми як засіб структурування художнього світу у творах для дітей та юнацтва. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2019 № 39 том 1. С. 89-92

6. Dubisz S. (red.) 2003, Uniwersalny słownik języka polskiego. T. 2: K–ó; t. 3: T–Ż. Warszawa: PWN

7. Gałkowski A., 2019, *Rozwój międzynarodowych prac nad terminologią onomastyczną: przegląd ujęć słowiańskich,* „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska", Vol. XXXVII, nr 1, s. 61-81.

8. Strutyński J., 1996, Urbozoonimia polska, Kraków, 146 s.

9. Tokarczuk O., 2009, *Prowadź swój pług przez kości umarłych*. Wydawnictwo Literackie, Kraków, 710 s.

10. Wolnicz-Pawłowska E., 2014, *Nazwy własne w przekładzie. Zarys problematyki*. „Poznańskie Spotkania Językoznawcze", XXVII.17 s. 201-214

REFERENCES

1. Kantemir S. Vlasni nazvi yak baza tvorennya vtorinnih nominatsiy [Proper names as a basis for creating secondary nominations]. Naukovi zapiski. Seriya : filologichni nauki (movoznavstvo). Kirovograd : RVV KDPU im. V.Vinnichenka, 2014. Vip.129. pp. 388–392 [in Ukrainian].

2. Karpenko O. Kognitivna onomastika. Posibnik [Cognitive onomastics]. Odesa: Feniks, 2010. 158 p. [in Ukrainian].

3. Korzhanova Yu. V. Onimniy prostir poetichnogo tekstu (na materiali poeziyi Borisa Oliynika) [The onymous space of the poetic text (based on the poetry of Boris Oliynyk)]. Visnik KDPU imeni Mihayla Ostrogradskogo. Seriya: gumanitarni nauki. 2018. Vip. 6 (53). Ch. 2. pp. 78–82 [in Ukrainian].

4. Superanskaya A.V., Staltmane V.E. i dr. Teoriya i metodika onomasticheskih issledovaniy [Theory and methodology of onomastic research]. Izd. 2-e. M.: LKI, 2007. 256 p. [in Russian]

5. Yuldasheva L. P , Literaturni onimi yak zasib strukturuvannya hudozhnogo svitu u tvorah dlya ditey ta yunatstva [Literary onyms as a means of structuring the artistic world in works for children and youth]. Naukoviy visnik Mizhnarodnogo gumanitarnogo universitetu. Ser.: Filologiya. 2019 № 39 tom 1. pp. 89-92 [in Ukrainian].

6. Dubisz S. (red.) 2003, Uniwersalny słownik języka polskiego [Universal dictionary of the Polish language]. T. 2: K–ó; t. 3: T–Ż. Warszawa: PWN, [in Polish].

7. Gałkowski A., 2019, Rozwój międzynarodowych prac nad terminologią onomastyczną: przegląd ujęć słowiańskich [The development of international work on onomastic terminology: a review of Slavic approaches]. „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska", Vol. XXXVII, nr 1, pp. 61-81 [in Polish].

8. Strutyński J., 1996, Urbozoonimia polska [Polish urbozoonim], Kraków, 146 p. [in Polish].

9. Tokarczuk O., 2009, Prowadź swój pług przez kości umarłych [Drive your plow through the bones of the dead]. Wydawnictwo Literackie, Kraków, 710 p. [in Polish].

10. Wolnicz-Pawłowska E., 2014, Nazwy własne w przekładzie. Zarys problematyki [Proper names in translation. Outline of the problem]. „Poznańskie Spotkania Językoznawcze", XXVII.17 pp. 201-214 [in Polish].